

Materiały do poznania osowatych (*Hymenoptera: Vespidae*)
Wigierskiego Parku Narodowego i terenów ościennych *

Contribution to the knowledge of *Vespidae* (*Hymenoptera: Aculeata*)
of Wigry National Park and its vicinity

WALDEMAR ŻYŁA

Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Pl. Sobieskiego2, 41-902 Bytom

ABSTRACT: The paper presents results of faunistic research on the family *Vespidae* (*Hymenoptera: Aculeata*) carried out during 2001–2003 on the territory of the Wigry National Park and its vicinity (North-Eastern Poland). 42 species were recorded during the studies. Among them 6 are new for the Mazurian Lakeland, namely: *Dolichovespula norvegica* (FABRICIUS, 1793), *Vespula austriaca* (PANZER, 1799), *Polistes nimpha* (CHRIST, 1791), *Eumenes papillarius* (CHRIST, 1791), *Pseudomicrodynerus parvulus* (HERRICH-SCHAEFFER, 1838), and *Symmorphus debilitatus* (SAUSSURE, 1856).

KEY WORDS: *Hymenoptera*, *Vespidae*, *Vespinae*, *Eumeninae*, *Polistinae*, faunistics, Wigry National Park, NE Poland.

Wstęp

Pierwszych informacji o *Vespidae* z terenów północno-wschodniej Polski doszukiwać można się już w literaturze pierwszej połowy XIX wieku, w pracach autorów niemieckich (SIEBOLD 1839; BRISCHKE 1862, 1865). Dane te są jednak nieliczne i odnoszą się do obszaru ówczesnych Prus, które swym zasięgiem obejmowały również tereny wykraczające daleko poza aktualne granice Polski. Opracowania te, będąc pozbawione dokładnych informacji o miejscach połowu, stają się mało przydatne przy prowadzeniu szczegółowej analizy rozmieszczenia wymienianych gatunków. Dokładniejsze informacje dotyczące fauny Pojezierza Mazurskiego zawierają dopiero prace późniejsze (ALFKEN 1909; BISCHOFF 1925; MINKIEWICZ 1935; MÖSCHLER 1939). W sumie autorzy ci podają z tego terenu 35 gatunków *Vespidae*.

* Druk pracy w 35% sfinansowany przez .....**uzupełnić**

Po II wojnie światowej dane z Pojezierza Mazurskiego odnajdujemy jedynie w nielicznych pracach. BLÜTHGEN (1961) w opracowaniu fauny Europy środkowej umieszcza pojedyncze informacje o stanowiskach kilku gatunków, głównie na bazie materiałów muzealnych. Najwięcej informacji faunistycznych podaje KOWALCZYK (1988, 1991, 1996), zamieszczając nowe informacje o 20 gatunkach z Puszczy Augustowskiej. Zwiększyło to liczbę *Vespidae* znanych z obszaru Pojezierza Mazurskiego do 40 gatunków. OLEKSA i WIŚNIEWSKI (2005) wymieniają nowe stanowiska *Polistes dominulus* (CHRIST) z Pojezierza Iławskiego.

W 1989 roku powołano Wigierski Park Narodowy. Rozpoczęto prace nad inwentaryzacją fauny, których następstwem było gromadzenie materiałów naukowych z różnych grup systematycznych. Z terenu Parku osowatych dotyczy jedynie publikacja będąca wynikiem badań nad fauną drewnianych i glinianych zabudowań (KRZYSZTOFIK A., KRZYSZTOFIK L. 2003), gdzie autorzy, wśród innych *Aculeata*, wymieniają *Symmorphus murarius* (L.) oraz ogólnie opisują przedstawicieli rodzajów *Eumenes* LATR. i *Odynerus* LATR. Ostatnio rozpoczęto także badania w bezpośrednim otoczeniu jeziora Wigry (BOREJSZO i in. 2000), jednak osowate nie znalazły się w sferze zainteresowań naukowców.

Poniższa praca koncentruje się na próbie określenia składu gatunkowego *Vespidae* na terenie Wigierskiego Parku Narodowego. Dla wielu gatunków podano również stanowiska z innych rejonów Pojezierza Mazurskiego.

Teren i metodyka badań

Badania prowadzono w Wigierskim Parku Narodowym, zarówno na terenie rezerwatów, jak i na obszarach antropogenicznie zmienionych. Na podanych w pracy stanowiskach penetrowano wszystkie napotkane typy środowisk, ze szczególnym uwzględnieniem miejsc potencjalnego gniazdowania oraz żerowania os, takich jak: gliniane i piaszczyste skarpy, żwirownie, piaskownie oraz drewniane budynki i konstrukcje z gliny oraz skupiska kwitnących roślin, głównie *Apiaceae*. Badania były prowadzone przez autora między końcem czerwca, a połową sierpnia w latach 2001–2003. Stanowiska poza Parkiem były odwiedzane sporadycznie i żadne, nawet najbardziej oddalone, nie wykraczały poza granice Pojezierza Mazurskiego (w rozumieniu „Katalogu Fauny Polski”). Okazy odławiano na upatrzonego, jak również stosując metodę czerpakowania siatką entomologiczną.

Do opracowania wykorzystano także materiały gromadzone przez wiele lat przez Pracownię Naukową Wigierskiego Parku Narodowego, za udostępnienie których dziękuję w tym miejscu dr. dr. Annie i Lechowi KRZYSZTOFIKOM. Zebrany materiał jest przechowywany w zbiorach Wigierskiego Parku Narodowego i Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu.

Wykaz gatunków

Poniżej wymieniono wszystkie gatunki stwierdzone na badanym obszarze. W sumie do opracowania wykorzystano 493 okazy, w tym 319 *Eumeninae*, 17 *Polistinae* i 157 *Vespinae*. W ramach podrodzin rodzaje i gatunki wymienione zostały alfabetycznie.

W wykazie użyto następujących skrótów: WPN – Wigierski Park Narodowy, * – otulina Wigierskiego Parku Narodowego, SPK – Suwalski Park Krajobrazowy, PK – Park Krajobrazowy, L – Leśnictwo, RD – Roland DOBOSZ, JM – Joe MNIEMCZYK, AK – Anna KRZYSZTOFIAK, LK – Lech KRZYSZTOFIAK, DŻ – Dawid ŻYŁA, SŻ – Szymon ŻYŁA, WŻ – Waldemar ŻYŁA.

EUMENINAE

Allodynerus delphinalis (GIRAUD, 1866)

– WPN: Wiatrołūża* (FF30), 13 VI 2003 – 2 ♀♀, 1 ♂, leg. AK.

Ancistrocerus antilope (PANZER, 1798)

– WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 1 ♀, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 4 VII 2002 – 1 ♀, leg. AK; Leszczewek (FE39), 12 VII 1997 – 1 ♀, leg. LK; Rosochaty Róg (FE39), 14 VII 1994 – 1 ♀, leg. AK; Suche Bagno (FE39), 28 VI 1991 – 1 ♀, leg. AK.

– PK Puszczy Rominckiej: Golubie (FF11), 1 VII 2003 – 1 ♀, leg. AK.

Ancistrocerus claripennis THOMSON, 1874

– WPN: Królówek* (FF30), 29 VII 1992 – 1 ♀, leg. LK; Krzywe (FE39), 9 VI 2000 – 1 ♂, 19 VI 2000 – 1 ♂, 2 VIII 2000 – 1 ♀, 7 VII 2001 – 1 ♀, leg. AK, 23 VI 1990 – 1 ♀, 21 VII 1990 – 1 ♂, 10 V 1992 – 1 ♀, 7 VII 1992 – 2 ♂♂, leg. LK, 19 VII 2001 – 3 ♂♂, leg. WŻ; L. Krzywe (FE39), 3 VII 1989 – 1 ♀, leg. AK, 12 VIII 1988 – 1 ♀, leg. LK; Okuniowiec* (FE29), 20 VI 2000 – 1 ♀, 1 ♂, leg. AK; Płociczno* (FE28), 25 VII 1994 – 1 ♂, leg. JM; Stary Folwark (FE39), 8 VII 2003 – 1 ♀, leg. WŻ; Wigry (FE39), 12 VII 1997 – 1 ♀, leg. AK; Zatoka Krzyżańska (FE48), 29 VII 1990 – 1 ♂, leg. LK.

– SPK: Bachanowo (FF11), 4 VII 1997 – 2 ♂♂, leg. RD; Łopuchowo (FF21), 3 VII 1997 – 1 ♂, leg. RD.

Ancistrocerus gazella (PANZER, 1798)

– WPN: Krzywe (FE39), 1 VIII 2002 – 1 ♀, 1 ♂, leg. WŻ; L. Powały, oddz. 386 (FE38), 6 X 1991 – 1 ♂, leg. LK; Magdalenowo (FE39), 26 VIII 1993 – 1 ♂, leg. AK; Wasilczyki (FE39), 27 VI 2003 – 1 ♀, leg. AK; Wigry (FE39), 27 V 1993 – 1 ♂, 12 VII 1997 – 1 ♀, leg. LK.

Ancistrocerus ichneumonideus (RATZEBURG, 1844)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 2♂♂, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 8 VII 1992 – 1♀, leg. AK, 3 VI 1993 – 1♀, leg. AK; L. Leszczewek, oddz. 109 (FE39), 7 VII 1992 – 1♀, leg. LK; Suche Bagno (FE39), 27 VIII 1990 – 1♀, leg. LK; Zatoka Krzyżańska (FE48), 21 VIII 1990 – 1♀, leg. LK.

Ancistrocerus nigricornis (CURTIS, 1826)

- WPN: Kamionka* (FE39), 9 VII 2000 – 1♀, leg. AK; Krzywe (FE39), 19 III 1990 – 1♀, 3 VI 1990 – 2♀♀, 31 VIII 1990 – 1♂, 9 V 1991 – 1♀, leg. LK, 6 V 1991 – 1♀, 17 VIII 2001 – 1♀, 1♂, leg. AK, 1 VIII 2002 – 1♀, leg. WŻ; L. Krzywe (FE39), 20 IV 1989 – 1♀, 24 IV 1990 – 1♀, leg. LK; Leszczewek (FE39), 12 VII 1997 – 1♂, leg. LK; Leszczewo (FE39), 15 V 1992 – 1♀, leg. AK, 4 V 1991 – 1♀, leg. LK; Maćkowa Ruda (FE49), 25 IX 1991 – 1♀, leg. LK; Wasilczyki (FE39), 4 V 2001 – 1♀, leg. AK, 13 V 1997 – 1♀, leg. LK; Wigry (FE39), 28 VII 1990 – 1♂, leg. AK; Zatoka Krzyżańska (FE48), 17 V 1991 – 1♀, leg. AK; Zatoka Słupiańska (FE38), 26 VII 2001 – 2♂♂, 30 VII 2002 – 3♀♀, 1♂, leg. WŻ.

Ancistrocerus oviventris (WESMAEL, 1836)

- WPN: Królówek* (FF30), 19 V 2002 – 1♂, leg. AK.

Ancistrocerus parietinus (LINNAEUS, 1761)

- WPN: Gawrych Ruda (FE38), 10 VII 2003 – 1♀, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 6 V 1991 – 1♀, leg. AK, 23 VI 1990 – 1♀, 6 VI 1991 – 1♀, 27 VI 2001 – 1♀, leg. LK; L. Krzywe (FE39), 30 VI 1987 – 1♀, 29 V 1989 – 1♀, leg. LK; L. Powały, oddz. 386 (FE38), 7 VIII 1990 – 1♀, leg. LK; Zatoka Słupiańska (FE38), 29 VI 2003 – 1♀, leg. WŻ.
- PK Puszczy Rominckiej: Gołubie (FF11), 1 VII 2003 – 1♀, leg. AK.

Ancistrocerus parietum (LINNAEUS, 1758)

- WPN: Stary Folwark (FE39), 8 VII 2003 – 1♂, leg. WŻ.

Ancistrocerus trifasciatus (MÜLLER, 1776)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 1♀, 1♂, leg. WŻ; Gawrych Ruda (FE38), 18 VII 2001 – 1♂, leg. WŻ; L. Leszczewek, oddz. 109 (FE39), 21 VII 1992 – 1♀, leg. LK; L. Powały, oddz. 386 (FE38), 26 VI 1990

- 1 ♀, leg. LK; Ryżówka* (FE39), 26 VI 1994 - 1 ♀, leg. LK; Zatoka Słupiańska (FE38), 23 VII 2001 - 1 ♂, 26 VII 2001 - 1 ♀, 1 ♂, leg. WŻ.
- SPK: Bachanowo (FF11), 4 VII 1997 - 1 ♂, leg. RD; Turtul nad Czarną Hańczą (FF11), 4 VII 1997 - 1 ♂, leg. RD.
- Czerwonka (FF30), 9 VIII 1999 - 1 ♀, leg. AK.

Discoelius dufourii LEPELETIER, 1841

- WPN: Krzywe (FE39), 14 VI 1987 - 1 ♂, leg. AK, 17 VII 2001 - 1 ♀, leg. WŻ.

Discoelius zonalis (PANZER, 1801)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 - 1 ♂, leg. WŻ.

Eumenes coarctatus (LINNAEUS, 1758)

- WPN: Krzywe (FE39), 25 VII 2001 - 1 ♂, leg. AK, 30 VI 2003 - 1 ♀, leg. WŻ; Rosochaty Róg (FE39), 8 VII 2003 - 1 ♀, leg. WŻ.

Eumenes coronatus (PANZER, 1799)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 - 1 ♂, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 19 VI 2000 - 2 ♀ ♀, 5 VII 2000 - 1 ♀, 2 VIII 2000 - 1 ♀, 2 ♂ ♂, 5 VI 2002 - 1 ♀, leg. AK, 19 VII 2001 - 1 ♀, leg. WŻ; Magdalenowo (FE39), 5 VIII 2002 - 1 ♀, leg. AK; Zatoka Słupiańska (FE38), 29 VI 2003 - 3 ♀ ♀, leg. WŻ.
- SPK: Cisówek (FF01), 4 VII 1997 - 3 ♀ ♀, 2 ♂ ♂, leg. RD; Stara Hańcza (FF11), 4 VII 1997 - 1 ♂, leg. RD; Turtul (FF11), 4 VII 1997 - 1 ♀, leg. RD.
- Suwałki, Las Suwalski (FE29), 21 VII 2001 - 1 ♀, leg. AK.

Eumenes papillarius (CHRIST, 1791)

- WPN: Gawrych Ruda (FE38), 10 VII 2003 - 1 ♀, 2 ♂ ♂, leg. WŻ.
- SPK: Smolniki (FF21), 3 VII 1997 - 1 ♀, leg. RD.

Eumenes pedunculatus (PANZER, 1799)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 - 1 ♂, leg. WŻ; Gawarzec (FE28), 4 VII 2000 - 1 ♂, leg. AK; Gawrych Ruda (FE38), 18 VII 2001 - 1 ♂, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 27 VI 1990 - 1 ♀, leg. AK, Krzywe 1 VIII 2002 - 1 ♀, 5 VIII 2002 - 1 ♂, 6 VII 2003 - 1 ♂, leg. WŻ; Rosochaty Róg (FE39), 8 VII 2003 - 2 ♀ ♀, 1 ♂, leg. WŻ; Sobolewo* (FE29), 25 VI 2001 - 1 ♂, leg. LK; Wasilczyki (FE39), 27 VI 2003 - 1 ♀, leg. AK; Wiatrołuża* (FF30), 13 VI 2003 - 1 ♂, leg. AK.

Euodynerus notatus (JURINE, 1807)

- WPN: Bryzgiel (FE38), 14 VII 1997 – 1♂, leg. AK; Cimochowizna (FE39), 10 VII 1995 – 1♀, leg. LK; Czerwony Krzyż (FE48), 14 VII 1997 – 1♀, 1♂, leg. LK; Gawarzec (FE28), 4 VII 2000 – 1♀, leg. AK; Krzywe (FE39), 19 VI 2000 – 1♂, 5 VI 2001 – 1♂, 27 VI 2001 – 3♂♂, 2 VII 2002 – 1♂, leg. AK, 3 VI 1990 – 1♀, leg. LK; Rosochaty Róg (FE39), 19 VII 1994 – 1♂, leg. JM; Słupie (FE38), 8 VII 1997 – 1♀, leg. LK; Sobolewo* (FE29), 1 VIII 1989 – 1♀, leg. LK; Tartak (FE39), 4 VII 1997 – 3♀♀, leg. LK; Wasilczyki (FE39), 7 VI 2002 – 1♀, 27 VI 2003 – 1♀, leg. AK; Zatoka Słupiańska (FE38), 25 V 1990 – 1♂, leg. LK.
- Puńsk (FF41), 25 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ.

Euodynerus quadrifasciatus (FABRICIUS, 1793)

- WPN: L. Powały, oddz. 386 (FE38), 6 VI 1989 – 1♂, 26 VI 1990 – 1♀, leg. LK.

Gymnomerus laevipes (SHUCKARD, 1837)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 2♀♀, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 9 VI 2000 – 1♀, leg. AK, 27 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ.
- SPK: Łopuchowo (FF21), 3 VII 1997 – 1♀, leg. RD; Smolniki (FF21), 31 V 1990 – 1♀, leg. LK.

Odynerus melanocephalus (GMELIN, 1790)

- WPN: L. Krzywe (FE39), 24 V 1989 – 2♂♂, leg. LK.

Odynerus reniformis (GMELIN, 1790)

- WPN: Krzywe (FE39), 3 VI 1993, 1♂, leg. LK; Magdalenowo (FE39), 17 VI 1993 – 1♀, leg. AK; Tartak (FE39), 4 VII 1997 – 1♀, leg. LK.

Odynerus spinipes (LINNAEUS, 1758)

- PK Puszczy Rominckiej: Wobały (FF12), 1 VII 2003 – 1♀, leg. AK.
- SPK: Cisówek (FF01), 4 VII 1997 – 1♀, leg. RD.
- WPN: Kamionka* (FE39), 7 VI 1989 – 1♂, leg. AK; Krzywe (FE39), 5 VII 2000 – 1♀, leg. AK.

Pseudomicrodynerus parvulus (HERRICH-SCHAEFFER, 1838)

- WPN: Leszczewo (FE39), 8 VII 2003 – 1♀, leg. WŻ.

Symmorphus bifasciatus (LINNAEUS, 1761)[= *mutinensis* (BALDINI, 1894)]

- WPN: Cimochowizna (FE39), 17 VI 1995 – 1♂, leg. LK, 20 VII 2001 – 5♀♀, 2♂♂, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 9 VI 2000 – 1♂, 5 VI 2002 – 1♀, leg. AK, 19 VII 2001 – 1♀, 27 VII 2001 – 2♀♀, leg. WŻ; L. Leszczewek, oddz. 109 (FE39), 7 VII 1992 – 1♀, leg. LK; Rosochaty Róg (FE39), 14 VII 1994 – 1♀, 19 VII 1994 – 1♀, leg. AK, 8 VII 2003 – 1♀, leg. WŻ; Słupie (FE38), 8 VII 1997 – 1♀, leg. AK; Tartak (FE39), 4 VII 1997 – 1♀, leg. LK; Wiatrołuża* (FF30), 4 VII 1997 – 1♀, leg. AK; Zatoka Słupiańska (FE38), 26 VII 2001 – 1♀, 1♂, 30 VII 2002 – 1♀, 31 VII 2002 – 3♀♀, 10 VII 2003 – 1♀, 23 VII 2001 – 5♀♀, 4♂♂, 27 VII 2001 – 1♂, leg. WŻ.
- SPK: Bachanowo (FF11), 4 VII 1997 – 1♂, leg. RD; Łopuchowo (FF21), 3 VII 1997 – 2♀♀, leg. RD; Turtul (FF11), 4 VII 1997 – 4♂♂, 5 VII 1997 – 1♀, leg. RD; Wojdziłki (FF21), 3 VII 1997 – 1♀, 1♂, leg. RD.
- Suwałki, Las Suwalski (FE29), 21 VII 2001 – 11♀♀, 3♂♂, leg. WŻ.

Symmorphus connexus (CURTIS, 1826)

- WPN: Okuniowiec* (FE29), 20 VI 2000 – 1♀, leg. AK.

Symmorphus crassicornis (PANZER, 1798)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 2♀♀, 1♂, leg. WŻ; Gawrych Ruda (FE38), 10 VII 2003 – 4♀♀, 9♂♂, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 7 VII 1997 – 1♀, leg. LK, 19 VII 2001 – 1♂, leg. WŻ; L. Krzywe (FE39), 30 VI 1987 – 1♀, leg. LK; Leszczewo (FE39), 7 VII 2003 – 3♀♀, 2♂♂, leg. WŻ; L. ?????? oddz. 390, 19 VII 1994 – 1♀, leg. LK; Wasilczyki (FE39), 27 VI 2003 – 1♀, leg. AK; Wiatrołuża* (FF30), 4 VII 1997 – 1♀, leg. AK; Zatoka Słupiańska (FE38), 23 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ.
- SPK: Smolniki (FF21), 3 VII 1997 – 1♀, leg. RD;
- Suwałki, Las Suwalski (FE29), 21 VII 2001 – 3♀♀, leg. AK, 21 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ.

Symmorphus debilitatus (SAUSSURE, 1856)

- WPN: Krzywe (FE39), 22 VI 1990 – 2♂♂, 5 VI 2002 – 1♀, 9 VI 2003 – 2♀♀, leg. AK, 20 VI 1990 – 1♂, leg. LK, 27 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ; L. Krzywe (FE39), 18 VI 1987 – 3♂♂, 29 VI 1987 – 1♀, leg. LK; Leszczewo (FE39), 3 VII 1991 – 1♂, leg. AK; Rosochaty Róg (FE39), 14 VII 1994 – 2♀♀, leg. AK; Tartak (FE39), 4 VII 1997 – 4♀♀, leg. LK; Wiatrołuża* (FF30), 4 VII 1997 – 1♀, leg. AK; Wigry (FE39), 12 VII 1997 – 1♀, leg. LK; Łopuchowo (FF21), 3 VII 1997 – 1♀, leg. RD.

Symmorphus gracilis (BRULLÉ, 1832)

- WPN: Gawarzec (FE28), 4 VII 2000 – 1♂, leg. AK.

Symmorphus murarius (LINNAEUS, 1758)

- WPN: Czerwony Krzyż (FE48), 14 VII 1997 – 1♀, leg. LK; Kamionka* (FE39), 5 VII 1994 – 1♀, leg. LK; Krzywe (FE39), 27 VI 2001 – 4♀♀, 5 VI 2002 – 1♀, 9 VI 2003 – 1♀, leg. AK, 3 VI 1990 – 4♀♀, leg. LK; L. Krzywe (FE39), 29 VI 1987 – 1♀, leg. LK; Tartak (FE39), 3 VII 1997 – 1♀, leg. LK; Wasilczyki (FE39), 16 VII 1997 – 1♀, leg. LK; Wiatrołuża* (FF30), 4 VII 1997 – 1♀, leg. AK; Zatoka Krzyżańska (FE48), 5 VII 1991 – 1♀, leg. AK; Zatoka Słupiańska (FE38), 30 VII 2002 – 1♂, leg. WŻ.
- SPK: Łopuchowo (FF21), 3 VII 1997 – 2♀♀, leg. RD; Smolniki (FF21), 3 VII 1997 – 1♀, leg. RD.
- Puszcza Augustowska: 14 VII 1997 – 1♀, leg. AK.

POLISTINAE

Polistes dominulus (CHRIST, 1791)

- WPN: Zatoka Słupiańska (FE38), 31 VII 2002 – 1♀, 4 VIII 2002 – 2♀♀, leg. WŻ.

Polistes nimpha (CHRIST, 1791)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ; Gawrych Ruda (FE38), 18 VII 2001 – 2♀♀, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 19 VI 2000 – 1♀, leg. AK, 19 VII 2001 – 1♀, 6 VII 2003 – 1♀, leg. WŻ; Leszczewo (FE39), 14 VII 2002 – 2♀♀, leg. AK; Rosochaty Róg (FE39), 8 VII 2003 – 4♀♀, leg. WŻ; Wasilczyki (FE39), 4 V 2001 – 1♀, AK; Wigry (FE39), 5 VIII 2002 – 1♂, leg. WŻ.

VESPINAE

Dolichovespula omissa (BISCHOFF, 1931)

- WPN: Zatoka Słupiańska (FE38), 27 VII 2001 – 1♀, leg. DŻ.
- Suwałki, Las Suwalski (FE29), 21 VII 2001 – 1♀, leg. AK.

Dolichovespula saxonica (FABRICIUS, 1793)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 2♀♀, 6♂♂, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 19 VII 2001 – 5♀♀, 1♂, 27 VII 2001 – 2♀♀, 1 VIII 2002 – 1♀, leg. WŻ; Zatoka Słupiańska (FE38), 21 VII 2001 – 2♀♀, leg. SŻ, 18 VII 2001

- 4♀♀, 22 VII 2001 – 1♂, 23 VII 2001 – 1♀, 4♂♂, 26 VII 2001 – 1♂, 31 VII 2002 – 7♀♀, 4 VIII 2002 – 2♂♂, leg. WŻ.
- SPK: Łopuchowo (FF21), 3 VII 1997 – 1♀, leg. RD; Wojdziłki vic. (FF21), 3 VII 1997 – 1♀, leg. RD; Smolniki (FF21), 3 VII 1997 – 1♀, leg. RD.
- Suwałki, Las Suwalski (FE29), 21 VII 2001 – 2♂♂, leg. WŻ.

Dolichovespula adulterina (BUYSSON, 1905)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 5♂♂, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 19 VII 2001 – 1♂, 27 VII 2001 – 2♂♂, leg. WŻ; Zatoka Słupiańska (FE38), 27 VII 2001 – 1♂, leg. DŻ, 31 VII 2002 – 1♂, leg. WŻ.

Dolichovespula media (RETZIUS, 1783)

- WPN: Zatoka Słupiańska (FE38), 21 VII 2001 – 1♀, leg. SŻ; 27 VII 2001 – 1♀, 30 VII 2002 – 1♀, 31 VII 2002 – 4♀♀, leg. WŻ.

Dolichovespula norwegica (FABRICIUS, 1793)

- WPN: Zatoka Słupiańska (FE38), 31 VII 2002 – 1♀, leg. WŻ.

Dolichovespula sylvestris (SCOPOLI, 1763)

- WPN: Krzywe (FE39), 19 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ; Rosochaty Róg (FE39), 1 VII 2003 – 2♀♀, leg. WŻ; Zatoka Słupiańska (FE38), 21 VII 2001 – 2♂♂, leg. SŻ, 26 VII 2001 – 2♂♂, 30 VII 2002 – 2♀♀, leg. WŻ.

Vespa crabro LINNAEUS, 1758

- WPN: Krzywe (FE39), 1 VIII 2002 – 1♀, 30 VI 2003 – 1♀, WŻ; Stary Folwark (FE39), 8 VII 2003 – 1♀, leg. WŻ; Zatoka Słupiańska (FE38), 8 VIII 2002 – 13♀♀, 12 VII 2003 – 6♀♀, leg. WŻ.

Vespula austriaca (PANZER, 1799)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 27 VII 2001 – 1♂, leg. WŻ; Zatoka Słupiańska (FE38), 18 VII 2001 – 2♀♀, 23 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ.

Vespula germanica (FABRICIUS, 1793)

- WPN: Bryzgiel (FE38), 26 VII 1988 – 2♀♀, leg. AK; Jastrzęby (FE38), 15 VIII 1990 – 1♀, leg. AK; Królówek* (FF30), 28 IV 1994 – 1♀, leg. AK; Krusznik (FE38), 1 IX 1992 – 1♀, leg. AK; Krzywe (FE39), 24 VII 1988 –

2♀ ♀, 26 VII 1988 – 3♀ ♀, 12 VIII 1988 – 3♀ ♀, 18 IX 1990 – 5♀ ♀, leg. AK; Leszczewo (FE39), 27 V 1991 – 1♀, leg. AK; Magdalenowo (FE39), 20 VIII 1988 – 4♀ ♀, leg. AK; Piotrowa Dąbrowa (FF30), 13 V 1993 – 1♀, leg. AK; Powały (FE38), 7 VIII 1990 – 1♀, leg. AK; Rosochaty Róg (FE39), 28 IV 1993 – 1♀, 19 VII 1994 – 1♀, leg. AK.

Vespula rufa (LINNAEUS, 1758)

- WPN: Cimochowizna (FE39), 20 VII 2001 – 1♀, leg. WŻ; Krzywe (FE39), 19 VII 2001 – 7♀ ♀, leg. WŻ; Zatoka Słupiańska (FE38), 21 VII 2001 – 4♀ ♀, leg. SŻ, 18 VII 2001 – 4♀ ♀, 23 VII 2001 – 1♀, 27 VII 2001 – 2♀ ♀, 31 VII 2002 – 1♀, 4 VIII 2002 – 1♂, leg. WŻ.
- Suwałki, Las Suwalski (FE29), 21 VII 2001 – 3♀ ♀, WŻ.

Vespula vulgaris (LINNAEUS, 1758)

- WPN: Krzywe (FE39), 19 VII 2001 – 2♀ ♀, 1 VIII 2002 – 1♀, leg. WŻ; Zatoka Słupiańska (FE38), 27 VII 2001 – 1♀, 4 VIII 2002 – 1♀, leg. WŻ.
- Suwałki, Las Suwalski (FE29), 21 VII 2001 – 1♀, leg. AK.

Wyniki

W trakcie badań stwierdzono na badanym obszarze 42 gatunki *Vespidae*. Wszystkie odnotowano również na terenie Wigierskiego Parku Narodowego.

W trakcie badań odłowiono 29 gatunków należących do *Eumeninae*. Stanowi to 60% fauny krajowej tej grupy żądłówek. Trzy gatunki stwierdzono po raz pierwszy na Pojezierzu Mazurskim: *Eumenes papillarius* (CHRIST, 1791), *Pseudomicrodynerus parvulus* (HERRICH-SCHAEFFER, 1838) i *Symmorphus debilitatus* (SAUSSURE, 1856). Łączna liczba *Eumeninae* dla tej krainy obejmuje obecnie 34 gatunki i nie należy traktować jej za zamkniętą. Na badanym terenie nie udało się stwierdzić występowania wcześniej podawanych: *Pterocheilus phaleratus* (PANZER, 1797), *Symmorphus angustatus* (ZETTERSTEDT, 1838), *Symmorphus allobrogus* (SAUSSURE, 1856), *Stenodynerus dentisquama* (THOMSON, 1870), *Stenodynerus orenburgensis* (ANDRÉ, 1884).

Spośród *Polistinae* stwierdzono występowanie *Polistes dominulus* (CHRIST, 1791) i *P. nimpha* (CHRIST, 1791). Ten ostatni wykazano po raz pierwszy z Pojezierza Mazurskiego.

Z podrodziny *Vespinae* stwierdzono występowanie wszystkich 11 gatunków podawanych z terenu Polski (CELARY 1997). Dwa spośród nich wykazano po raz pierwszy z Pojezierza Mazurskiego – *Dolichovespula norwegica* (FABRICIUS, 1793) i *Vespula austriaca* (PANZER, 1799).

Stopień poznania fauny *Vespidae* północno-wschodniej Polski nie można uznać za zadowalający. Dotyczy to zarówno rozmieszczenia jak i składu gatunkowego. Również z terenu Wigierskiego Parku Narodowego należy spodziewać się kolejnych gatunków, szczególnie z podrodziny *Eumeninae*.

SUMMARY

The paper presents the results of faunistic research on the family *Vespidae* (*Hymenoptera: Aculeata*) of the Wigry National Park and its vicinity (North-Eastern Poland). Field work was carried out from June till mid-August during the years 2001–2003 in both natural and anthropogenic habitats of the Park. The specimens were collected mainly with the use of the sweeping net. The collection housed in the Park was also studied.

Altogether 493 specimens of *Vespidae* were considered, including 319 *Eumeninae*, 17 *Polistinae*, and 157 *Vespiniae*. Altogether 42 species were determined; all of them were recorded in the national park.

29 species represent the subfamily *Polistinae* (60% of the Polish fauna). Among them 3 are new for the region: *Eumenes papillarius* (CHRIST, 1791), *Pseudomicrodynerus parvulus* (HERRICH-SCHAEFFER, 1838), and *Symmorphus debilitatus* (SAUSSURE, 1856). Currently 34 species of *Eumeninae* are known from the Mazurian Lakeland, but the list is surely not complete. During the present studies the following species have not been confirmed: *Pterocheilus phaleratus* (PANZER, 1797), *Symmorphus angustatus* (ZETERSTEDT, 1838), *Symmorphus allobrogus* (SAUSSURE, 1856), *Stenodynerus dentisquama* (THOMSON, 1870), *Stenodynerus orenburgensis* (ANDRÉ, 1884).

The *Polistinae* are represented by two species: *Polistes dominulus* (CHRIST, 1791), and *P. nimpha* (CHRIST, 1791). *P. nimpha* is hereby recorded in the region for the first time.

All the 11 Polish species of *Vespiniae* were recorded in the area during the studies, among them 2 are recorded in the region for the first time, namely: *Dolichovespula norwegica* (FABRICIUS, 1793), and *Vespula austriaca* (PANZER, 1799). Further studies will add new data as far as species composition and their distribution are concerned.

PIŚMIENNICTWO

- ALFKEN J. D. 1909: Beitrag zur Kenntnis der Apidenfauna von Ostpreussen. Schrift. der physik.- ökon. Ges. Königsberg, **50**: 320-345.
- BISCHOFF H. 1925: Beiträge zur Natur und Kulturgeschichte Lithauens und angrenzender Gebiete. *Hymenoptera*. Abh. Bayer. Akad. Wiss., München, **7**: 278-337.
- BLÜTHGEN P. 1961: Die Faltenwespen Mitteleuropas. Abhandl. Deutsch. Akad. Wissensch. zu Berlin, Klasse f. Chemie, Geol. u. Biol. Jhrg. Nr 2. 251 ss.
- BOREJSZO J., KAMIŃSKI M., KRZYSZTOFIAK L., SZKIRUĆ Z. 2000: Wigierski Park Narodowy. Multico, **Miejsce wydania!!!**. 96 ss.

- BRISCHKE C. G. A. 1862: Die Hymenopteren der Provinz Preussen. I. Fortsetzung. *Sphegidae*, *Sapygidae*, *Scalsidae*, *Mutillidae*, *Chrysididae*, *Vespidae*, *Eumenidae*, *Formicariae*. Schrift. der physik.- ökon. Ges. Königsberg, **2**: 97-118.
- BRISCHKE C. G. A. 1865: Die Hymenopteren der Provinz Preussen. III. Fortsetzung. *Pimplariae*. Schrift. der physik.- ökon. Ges. Königsberg, **5**: 177-212.
- CELARY W. 1997: *Vespoidea*. [W:] J. RAZOWSKI (red.): Wykaz zwierząt Polski, Tom V. Wyd. IŚIEZ PAN, Kraków: 46-48.
- KOWALCZYK J. K. 1988: Interesujące żądłówki (*Hym. Aculeata*) w Puszczy Augustowskiej. Przegl. zool., **32** (4): 555-560.
- KOWALCZYK J. K. 1991: Materiały do znajomości żądłówek (*Hym. Aculeata*) Puszczy Augustowskiej. Acta Univ. Lodz., Folia zool.- anthr., **7**: 115-129.
- KOWALCZYK J. K. 1996: Nowe stanowiska interesujących gatunków *Eumenidae* (*Hymenoptera*, *Vespoidea*) w środkowej Polsce. Wiad. entomol., **15** (1): 37- 42.
- KRZYSZTOFIAK A., KRZYSZTOFIAK L. 2003: Ochrona owadów błonkoskrzydłych gniazdujących w glinie i drewnie na terenie Wigierskiego Parku Narodowego. Parki Narodowe, nr 3: 2.
- MINKIEWICZ R. 1935: *Myrmosa brunnipes* LEP. Tudzież inne żądłówki południowe lub rzadkie, wykryte w Polsce środkowej. Fragm. faun. Mus. zool. pol., **2**: 189-227.
- MÖSCHLER A. 1939: Ostpreußische Faltenwespen. Schrift. der physik.- ökon. Ges. Königsberg, **71** (1): 68-78.
- OLEKSA A., WIŚNIEWSKI B. 2005: Klecanka rdzaworożna *Polistes dominulus* (CHRIST, 1791) (*Hymenoptera*: *Vespidae*: *Polistinae*) – czy faktycznie gatunek skrajnie zagrożony w Polsce? Wiad. entomol., **24** (3): 179-188.
- SIEBOLD E. Th. 1839: Beiträge zur Fauna der wirbellosen Thiere Preußens. Dritter Beitrag: Preußische Raubwespen. Preuss. Prov.- Bl., Königsberg, **21**: 42-53.